

nosi NZ. Sociološka istraživanja pokazuju da je taj smisao izgubljen. No iza Koncila ga treba ponovo unijeti u shvaćanje kršćana. Mi moramo promatrati zajednicu župe, u kojoj smo mi, Krist i Duh Sveti zajedno sa sredstvima spasenja pozvani na zajedničko spasenje, a ne egoistično gledanje. Istina, ovdje će uvijek ostati jedno pitanje: kako to praktički provesti!

Krist je gospodar zajednice i zbog toga ne treba razlikovati svećenika koji će u zajednici diktirati, a drugi slušati, već gledati sve kako jednako sudjeluju u izgradnji zajednice. U tom je potrebna komunikacija idealnog stava: odozdo prema gore. Sasvim je sigurno da tu postoje problemi koje trebamo riješiti... Hijerarhija bi u zajednici trebala postati hijerodulija. Ne sveta vlast, već sveto služenje! Narodna crkva bi u tom izgubila svoje značenje. Kršćani svugdje moraju biti svjesno odgojeni, svi moramo propovijedati Krista! Svi moramo donositi zajednici svoja iskustva i tako produbljivati svoje spoznaje! Svećenik treba biti u zajednici više nadglednik, starješina (presbvteros, episkopos), a ne nastupati kao posvećena osoba (sacerdos, hieresus). Sam Greinacher uviđa teškoću te tvrdnje, pa veli da je to njegovo mišljenje i mišljenje nekih drugih... Zajednica bi trebala imati župnu sinodu koja bi nastupala kao sudačka instancija nad svim zbivanjem zajednice.

Crkva mora biti uvijek nova. Zato je potrebno omogućiti djelovanje župne zajednice i na taj način da je se supstrukturira, osobito u gradu. Svećenik se u župnoj zajednici posvećuje dijelom čitavoj zajednici, a dijelom specijalnim pitanjima zajednice (kateheza). Uvijek je značenje zajednice da se okuplja oko svetkovanja euharistije i riječi Božje! Zajednica živi između privatnosti i javnosti. U tom se osjeća jedna napetost i ne možemo je mimoći, ali nikako se zajednica ne treba povlačiti u geto, već uvijek zračiti svoje impulse u društvo. To nije lako, ali treba izdržati. Služba riječi, Euharistije i diakonije - služenje bližnjemu osnovne su stvari u djelovanju zajednice. Osim toga valja naglasiti slobodni karakter zajednice, koji istiskuje narodnu Crkvu. (Dani élou bi to drugačije naglašavao!). U Crkvi (zajednici) svi se trebaju os-

jetiti kao odgovorni - time se gubi razlika kler - laici. Jednako treba nešto učiniti sa sakralnim i profanim, što ne odgovara pravom smislu zajednice. Dakako, i ova misao traži inventivnosti i dobrog razumijevanja stvari! Obitelj i obiteljske župe, zajednice, sociološki su temelj preorijentacije čitavog djelovanja u zajednici. Osobni kontakt je nuždan u takvom djelovanju misionarskog karaktera. Zajednica mora doživljavati svoj prolaz kroz svijet, a očekivati svoj eshaton!

Nema više ni Židova ni Grka... riječ sv. Pavla iz Kol. 3. 11 treba biti baza za bratstvo u zajednici. Tu je veliko pomanjkanje u povijesnim zbivanjima i periodima u Crkvi. Zbog toga razloga - jednim dijelom - nastajale su sekte, a ponešto nas na to upozorava i marksizam. Društvo koje nosi oznaku procesa »fundamentalne demokratizacije« (Karl Mannheim) proizlazi korijenom iz kršćanstva. U Crkvi je uvijek bilo bratstva (osobito redovi), ali ono mora poprimiti u Crkvi našeg vremena općenito značenje. Patrijarhalizam ne bi imao mjesta u zajednici novog oblika. Da se sve to provede, potreban je angažman svakog člana zajednice, a nad tim bi bdio župni savjet...

Da se tome može pristupiti - takvim djelovanjima zajednica u Crkvi, u župi - potrebno je do minucioznosti izraditi stručnu kartoteku u kojoj će biti sadržani i lako uočljivi svi sociološki momenti, horizontalno postavljena struktura i realno gledanje na stanje stvari, na dosadašnje naše pastoralne rezultate. A novi će se pokazati u budućnosti.

J. Kribl

STUDIA MORALIA, 1969, VII, izdaje akademije sv. Alfonsa, u sklopu papinske univerze u Rimu (Lateran).

Ovaj VII svezak vrlo zapažene serije rasprava o moralnim problemima raspravlja o kršćanskoj nadi ili ufanju. Naslov je kolekciji »Contribuciones ad problema spei«. Prema tome, to su više fragmentarna pitanja, kao neki elementi određeni da pomognu u razvoju raznih misli o toj kršćanskoj bogoobličnoj kreposti, ujedno o jednoj od osnovnih snaga dinamičkog kršćanskog življenja i djelovanja. Predočen je biblijski, psihološki i čisto teološki aspekt pitanja. Među izvorne studii-

je možemo ubrojiti rasprave o nadi u patristici i u djelima sv. Tome.

Koliko članaka - toliko posebnih studija. Kao sintetički pogled u taj opširan prostor pruža nam se u prvom članku od B. Häringa koji iznosi nadu u strukturi kršćanskog života. Tom članku treba pristupiti ne s aparatom dokumentiranosti ni strogo teološkog rječnika, nego više kao slobodnijem iznošenju nade kao vizije i životne opcije, ali u rihu slobodnije terminologije i manje strože teološke izražajnosti. Ima dosta dvosmislenih izraza, naglih sudova. Ako se kršćanska nada mora očistiti od svih vrsta »trgovačke etike«, mora se paziti da se ne upadne u zabludu »amoris purissimi« i nezainteresirane nade (Denz F 4). Dok se naglašuje uloga nade u sklopu drugih bogobličnih kreposti, ne smije se preći u apsolutnu nadu, jer ona u kršćaninu u okvirima vremena i prostora donosi samo uvjetno izvjesnost zbog prirodne čovječje slabosti. Iako nadnaravna kršćanska nada funkcionira po mehanizmu naravne nade, ne može se tako lako ustvrditi da je ta nada uopće nezamisljiva bez vjere i ljubavi (Denz 2457), jer u granicama egzistencijalnosti ljubavi i želja mogu opstojati bez nade. U jednu riječ: u tom članku ima mnogo dvosmislenih i pretjeranih sudova koji ne promiču toliko problematiku naprijed koliko je nepotrebno zaoštruju.

Rekao bih da se u istom svesku nalaze implicitna osporavanja nekih tvrdnja iznesenih u članku B. Häringa. Vrlo je solidan, vrijedan pažnje članak D. Capone o Kristu kao subjektu i faktoru kršćanske nade. Isti »eshaton«, tj. Krist i Duh u nama djeluje za dan Kristov. Egzistencijalno smo i intimno s Kristom povezani i članak je doista solidno teološki napisan. Kršćanska, sveta ljubav ne samo da je formalno, nego je i egzistencijalno oblik ostalih kreposti. Ta životnost i povezanost u dinamici ljubavi otvara pravi put rješenju mnogih gorućih pitanja što se nameću u proučavanju problematike nade ili ufamja.

Kada sam spomenuo sv. Tomu, neka bude slobodno nadodati da je A. Fries napisao članak o teoriji sv. Tome o nadi u jedinstvu ostalih bogobličnih kreposti. Poznato je kako je sv. Toma spojio vertikalnu s horizontalnom dimenzijom kršćan-

ske nade. Razumije se, kada se radi o nadi kao različitoj od ostalih kreposti. Da rečem kratko: Nitko ne može reći da pravilno ljubi Boga ako ne ljubi bližnjega u skladu sa svim karakteristikama prave kršćanske ljubavi. A tada ljubi i bližnjega. Ljubi ga dinamički, aktivno. Želi i radi oko toga da bližnji živi i djeluje usmjereno prema Bogu. Nema, dakle, integralnog poima kršćanske nade bez njene socijalne, eklezijalne dimenzije. Nema oslona nikomu da se nada postizavanju vječne sreće ako ne provede u djelo dinamičnu ljubav, aktivno angažiranje za bližnjega (II-II q. 17, art. 3). U svjetlu ovog načela uvijek treba paziti da se ne naglasi društveni karakter bilo koje kreposti u poslu spasenja na teret osobnosti pojedinca. Mudrost je u tome da se ti razni faktori dovedu u sklad, a ne da se pretjeranim naglašavanjem dovedu u suprotnost i nesvedivost. Pomisao na nebo ne stvara imobilni zam, naprotiv, potiče na rad, jer onaj koga vodi prava kršćanska ljubav »ne može druge ljubiti, i tuđe potrebe, nevolje i radosti smatra svojim«, kako reče Ivan XXIII (MetM br. 257).

Dva osvrta na mišljenje Jurgena Moltmanna i Ernesta Blocha otvaraju donekle problematiku prema misliocima današnjice; ali kako se povijest ponavlja, u svim pretjeranostima lako je otkriti, bilo izravno bilo neizravno, povezivanje s pretjeranostima prošlosti. A tih je i na području kršćanske nade bilo dosta. Može se reći da se te pretjeranosti većim dijelom kreću kao reakcije na statičko prikazivanje kršćanske nade, pa su prešle u neprirodno naglašavanje potpune nezainteresiranosti za pojedinčevu osobu, za čovjeka kao individuum. Ako je individualizam krajnost, bezobličnost u masovljanju nije ništa manje odurna krajnost.

Nema sumnje da knjiga pruža mnogo dragocjenih podataka za razvijanje nauke o kršćanskoj nadi. Toplo preporučam ovu kolekciju, razumije se, uz upozorenje da će pravi teolog razlikovati kršćansku nadu u cjelini bogobličnog života, tj. u zajednici s vjerom i ljubavi, od nade kako se ona iznosi u sistematičnoj moralci, tj. koliko se razlikuje od vjere i svete ljubavi. Osim toga, razlikovat će nadu kao život u

situacijskoj konkretnosti života, od nade kao pojmovne kategorije. Ali te opaske vrijede i za druga područja etičko-moralne životne problematike. Međutim, nedovoljno razlikovanje tih aspekata izvorom je mnogih nesporazuma.

J. K.

USKRSNI VIDICI, izdaju Dominikanci - Korčula, u izdanju »Izvori istine«, br. 2, 1970.

Drugi svezak sadrži liturgijsko-dogmatsko-moralni sadržaj Uskrsnog misterija koji inspirira, prožima i okrunjuje Veliki tjedan sa svom njegovom dubinom ideja, prodornošću simbola, osvajalaštvom vjerskog pogleda u životnu ozbiljnost, ili, recimo, tragiku. A upravo taj Uskrsni misterij dokazuje da kršćanin ne priznaje tragiku života. Kršćanin priznaje ŽIVOT. Onaj u okovima egzistencije, i onaj upućen na transcendenciju.

Osim uvoda u Veliki tjedan analizira se svaki dan toga Tjedna centrirano se pažnja na KRIZNI PUT, pa na SEDAM KRISTOVIH RIJEČI, i konačno na sam Uskrs. Vrlo bogat Dodatak o propovjedničkoj pripravi. I intimne refleksije za dane Velikog tjedna.

Dok se prvom svesku ovog izdanja nije moglo postaviti pitanje o istinskoj stručnosti, ali jest o neposrednoj nedostupnosti, ovom se svesku to ne može predbacivati. Odlukuje se jasnoćom misli, dubinom sadržaja, preglednošću, zalaženjem u nutrinu srca. U uvodniku se nastoji s jedne strane upozoriti na to kako su »gotovi« govori kao neka »brnjica« osobnom razvitku i invenciji, i pokazati kako treba »podanašnjivati« one uvijek vrijedne i važne vjerske ideje; u samom dielu ti »gotovi« govori pružaju doista vrlo neposrednu pomoć propovjednicima.

Mislim da »gotovi« govori ne znače neke dogmatske paradigme. Svaki »gotov« govor uvijek ostavlja propovjedniku mjesta za osobni razvitak i invenciju. Recimo, neka pojedine govore začinj primjerima, još bolje: refleksijama na život, onaj konkretni, iz kojeg crpi putokaz u prostor koji treba ispuniti, na hrpavost koju treba poravnati itd. Razumije se, propovjednik na selu i onaj u gradu tu ne idu istim putem. I ne smiju ići, jer je neposrednost doživljaja različita na selu i u gra-

du. I primjere treba akomodirati sredini.

Uz odlike iznesene prigodom izdanja prvog sveska ovih »Izvori istine«, ovaj svezak je zaslužio i gore označenu odliku neposrednosti, konkretnosti. U taj red spada i osmišljavanje rubrike BILJESKE, kao na str. 133. u obliku razgovora s prijateljima. Jedino tim putem »Izvori istine« mogu postati zajednička stvar.

Možda bi strogi teolog želio upozoriti na neke osjetljive točke u samom djelu, npr. na oprez pred izrazom da je misa »mistična obnova«, i upozoriti na trajno računanje na to da je misa istinsko i pravo žrtvovanje ili prinošenje žrtve u obliku obnove (str. 33), jer izraz »mističan« prebačuje se počesto na značenje subjektivnog, pjesničkog, nestvarnog doživljavanja.

Isto tako čini se usiljenim završni obred mise nazvati »socijalnim« dijelom. To je samo poziv na neku socijalnu projekciju (str. 37), a vrijedno je uvijek naglašavati da je čitava misa socijalno-komunitarno dimenzionirana. I mora biti.

Nije posve jasno rečeno u kojem smislu Krist »više« ističe novu savršenost, dakle pozitivnu, nego odricanje, dakle negativnu metodu na putu savršenstva (str. 41). Izraz »više« uključuje kvalitetnu oznaku, stavlja jači akcent, to je komparativ koji bi zahtijevao da se odricanje označi kao »manje« naglašenim. Znamo da je genetički odricanje prvo, i da je negativna metoda, osobito na početku duhovnog života, bezuvjetno i redovito prva, prečnija, pa je bolje ne donositi sudove o teoretskom »više« ili »manje«, jer je takvo uspoređivanje teoretski nepotpuno, a u konkretnim situacijama može biti obratno.

Teološki se traži jasnije izražavanje o Kristu koji svojom voljom postavlja svećenika između Boga i čovjeka. O kojoj se Kristovoj volji radi? Nije li Božja volja da i Krist i svećenici budu posrednici - dakako u različitom stupnju - između Boga i vjernika? Taj, dakle, izraz (str. 45) mogao bi biti za neke nepotpun ili izložen falsificiranju.

Ove sitnice padaju na autora, a ne prevodioca. O prijevodu bi trebalo reći što je rečeno u BS, 1969, sv. 4, str. 502. On je kristalan, sažet, izražajan. Uostalom, čemu izricati neke definitivne sudove kada je rad